

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINING MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr.
2026-yil, mart-aprel.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjajevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukaramova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

XODIMLARNING EMOTSIONAL INTELLEKTI, KORPORATIV MADANIYAT VA MEHNAT UNUMDORLIGI O'RTASIDAGI UZVIY BOG'LIQLIKNI CHUQUR TAHLIL QILISH.....	8
Shoabdurashidova Mahina Jaxongir qizi, Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ESG TAMOYILLARI INTEGRATSIYASI ORQALI KORXONALAR BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH.....	15
Jolg'ashova Nozima Mansurovna, T.D. Mamatkulov	
АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	21
Давлетова Адиля Азатбаевна, Сапаев Дилшод Хушнудович	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHI IQTISODIY O'SISHNING OMILI.....	27
Jumaniyazov Rashid Azamatovich, Ismailov Baxit Abdireymovich	
“LOKOMOTIV” MEHMONXONASI ZAMONAVIY SHAROITLARDI XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	31
Masharipov O'rolbek Ozod o'g'li, Khodjaeva Nodiraxon Abdurashidovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	36
Boybosinova Shaxlo Meles qizi, Ostonov Muhridin Bahridin o'g'li	
AUDITORLIK TEKSHIRUVI JARAYONIDA AUDITORLIK DALILLARINI TO'PLASH VA BAHOLASH USLUBIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	44
Qodirjonov Dilshodjon Qosimjon o'g'li, Xolmirzayev Ulug'bek	
BUXGALTERIYA HISOBINI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MOLIVAVIY NAZORAT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	49
Igamberdieva Kunduz Ergashevna, O'razova Marjona Valiboy qizi	
ВЛИЯНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ.....	55
Камилова Наргиза Абдукажоровна, Давронов Дониёрбек Заррухович	
ANALYSIS OF OUR COUNTRY'S POSSIBILITIES FOR ACCESS TO THE SEA THROUGH THE KABUL CORRIDOR.....	61
Khuzhamov Babur, Khudoyberdiev Diyorbek, Jumaboev Bekzod	
O'ZBEKISTONDA ESK.UZ TIZIMINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA ISTIQBOLLARI	69
M.J.Nurmetova, Baxtyorov Ahadbek Doniyor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA KRIPTOVALYUTALARNING JORIY FOYDALANISHINI TAHLIL QILISH.....	77
Qobilova N. Q., Normurodov X. E.	
MOLIVAVIY RISKLAR VA ULARNI XALQARO MIQYOSDA BOSHQARISH USULLARI.....	83
Toirov Bobur G'ofir o'g'li, F.U.Umarov	
SUN'IY INTELEKTNING INSON ONGIGA VA DAVLAT KORXONALARINI RAQAMLASHTIRISHGA TA'SIRI.....	90
Uskanboyev Temurbek Ismoil o'g'li, F.U.Umarov	
IQTISODIYOT TARMOQLARI YUKLARINI TASHISHNI TASHKIL ETISH.....	97
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich	

TARIXIY OBIDALAR ASOSIDA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH.....	102
Boltaboyeva Maqsuda Matjonboy qizi, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA INTERNET VA IJTIMOY TARMOQLARNING ROLI.....	105
Abdumutalova Shahzoda Yodgorjon qizi, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich	
ФИНАНСИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ ЗА СЧЕТ ИНВЕСТИЦИОННЫХ И ПАЕВЫХ ФОНДОВ	109
Дилшод Насиров, Сухроб Хайитов, Самира Каримова	
КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК УСЛОВИЕ ОСМЫСЛЕННОГО РАЗГОВОРА ОБ ЭКОНОМИКЕ	115
Зайналов Ж. Р., Абдумажидов Ш. Ш.	
ГОСУДАРСТВЕННЫЕ РАСХОДЫ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАНЫ.....	119
Юсупов Азаматжон Икромович, Ишонкулова Феруза Асатовна	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ В ПРЕДПРИЯТИЯХ СФЕРЫ УСЛУГ	124
Насиров Дилшод Фархадович, Казакбаева Динара, Максатбаева Гулпаршин	
ВЕЛИКОЕ УСКОРЕНИЕ: КОНВЕРГЕНЦИЯ ИИ И БЛОКЧЕЙНА КАК НОВАЯ ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПАРАДИГМА 2026 ГОДА.....	129
Насиров Дилшод Фархадович, Синько Юлианна Викторовна, Шамшетова Жамила Муса кызы	
KORXONANING IQTISODIY SALONIYATINI VAHOLASH KO'RSATKICHLARI	134
Turg'unpulatov Ziyovuddin Alijon o'g'li, Odilov Xamidillo Mahmudjon o'g'li	
РОЛЬ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРОЗРАЧНОСТИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ	139
Дилмуродов Журабек Улугбек угли, Белалова Гузаль Анваровна	
OPERATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	144
Nasrullayev Omonulloxon Nodirjon o'g'li, X.M. Odilov	
HAVO IFLOSLANISHI VA YASHIL TABIAT YOMONLASHUVI NATIJASIDA SOG'LIQNI SAQLASH XARAJATLARINING OSHISHI: IQTISODIY TAHLILI	150
Sotvoldiyeva Rayxona Abdurasul qizi, Odilov Xamidillo	
TIJORAT BANKLARIDA PUL MABLAG'LARI HARAKATI VA LIKVIDLIK TAHLILI	155
Foziljonova Niholaxon Fayoz qizi, X.M.Odilov	
NOMINAL VA REAL YAIM VA UNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASIDAGI AHAMIYATI	162
Ziyodullayev Dilshod Sherzodovich, Jo'rayev Toshbolta To'xtayevich	
YASHIL IQTISODIYOT: ZAMONAVIY RIVOJLANISH PARADIGMASI SIFATIDA TAHLILI.....	167
Yo'dashaliyev Muxammadaziz Xabibulla o'g'li, Yoqubova Zilola Tura qizi	
РОЛЬ БРЕНДИНГА В ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЕ МАРКЕТИНГА.....	172
Насиров Дилшод Фархадович, Файзуллаев Аслиддин Сафар угли, Толибжонов Умеджон Одилович	
AMIR TEMURNING IJTIMOY, IQTISODIY VA SIYOSIY QARASHLARI	176
Lola Xalikova Nazarovna, Mutabar Absamatova Jamshid qizi	
ИНТЕГРАЦИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: ВОЗМОЖНОСТИ И УГРОЗЫ В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ АРХИТЕКТУРЫ.....	181
Убайдуллаев Сирожиддин	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ROLI	186
Fazilat Esirgarpovna Jomonqulova, Nizomov Murod, Madinabonu Temirova Otabek qizi	
ПОТРЕБИТЕЛЬСКАЯ КОРЗИНА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В УСЛОВИЯХ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ	191
Ишонкулова Феруза Асатовна, Ибрагимова Ширин	

IQTISODIY TA'LIMOTLAR TARIXI, AHAMIYATI VA ULARNING ZAMONAVIY GLOBAL IQTISODIYOTDAGI TRANSFORMATSIYASI	195
Abdukaxxorova Durdona Ilxomovna, Muhabbat Hakimova Fayziyevna	
YANGI O'ZBEKISTONNING XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI BILAN HAMKORLIGI VA UNING RIVOJLANISHI.....	201
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich, Abdullayev Izzatbek Akramxon o'g'li	
УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ В РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	206
Латилов Ашур Али Рустам угли, Ахтамов Огабек Улугбек угли, Фахритдинов Амриддин Фазлитдинович, Саидмуродов Жонибек Жахонгирович	
ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	212
Латилов Ашур Али Рустам угли, Нарбаев Жандарбек Агабекович, Собирова Мадинабону Санджаровна, Эгамкулов Шохжапон Куниш угли	
YASHIL LOGISTIKA LOYIHALARIDA INVESTITSIYA RISKLARINI BAHOLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	218
Sobirjonova Nodira Rustamjon qizi, Adashaliyev Miraziz Mirzohidjon o'g'li	
INVESTITSIYALARNING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BARQAROR O'SISHGA TA'SIRI.....	225
Yarboeva Farida Ulug'bekovna, Yoqubova Zilola Tura qizi	
ДИНАМИКА ВНЕШНЕТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ВХОЖДЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА В МИРОВОЕ СООБЩЕСТВО	230
Камилова Наргиза Абдукажоровна, Иванян Михаил Михайлович	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AKSIZ SOLIG'INING FISKAL AHAMIYATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	234
Otabek Jalolov, Abdurashidov Abdusamad	
YEVROPA YASHIL BITIMI VA UNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI.....	240
Xamitillayeva Jasmina Jaxongir qizi, Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI: STRATEGIK TAHLIL VA ILMIY-NAZARIY ISTIQBOLLAR.....	246
Haitqulov Behruz Shuhrat o'g'li, Tayirov Ozodbek Ulug'bek o'g'li	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI: STRATEGIK TAHLIL VA ILMIY-NAZARIY ISTIQBOLLAR

Haitqulov Behruz Shuhrat o'g'li

TDIU Samarqand filiali talabasi

Tayirov Ozodbek Ulug'bek o'g'li

TDIU Samarqand filiali

“Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes” kafedrasida assistenti

Annotatsiya: Zamonaviy innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi sharoitida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlikni rivojlantirishning fundamental mexanizmlari va strategik yo'nalishlarini kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasining 2022–2025-yillardagi makroiqtisodiy ko'rsatkichlari, xususan, xizmat ko'rsatish sohasining yalpi ichki mahsulotdagi (YAIM) ulushi va tarkibiy o'zgarishlari real statistik ma'lumotlar asosida o'rganilgan. Maqolada xizmat ko'rsatish sohasidagi innovatsiyalarning nazariy-metodologik asoslari, xususan, “xizmat ko'rsatish dominantligi” (Service-Dominant Logic) va “tovarlar dominantligi” (Goods-Dominant Logic) konsepsiyalari o'rtasidagi ilmiy bahslar, shuningdek, innovatsiyalarni tushunishdagi assimilyatsiya, differensiyatsiya va sintez yondashuvlari chuqur tahlil qilinadi.

Tadqiqot jarayonida sun'iy intellekt, avtonom tizimlar va raqamli platformalarning xizmat ko'rsatish tadbirkorligiga ta'siri, sohadagi tizimli muammolar, jumladan, norasmiy iqtisodiyotning ulushi va institutsional to'siqlar aniqlangan. Natijada xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish va innovatsion faolligini rag'batlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsion iqtisodiyot, xizmat ko'rsatish sohasi, tadbirkorlik mexanizmlari, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, yalpi ichki mahsulot (YAIM), qiymatni birgalikda yaratish (value co-creation), servis iqtisodiyoti, institutsional muhit, servis innovatsiyasi.

Abstract: The article is devoted to a comprehensive analysis of the fundamental mechanisms and strategic directions for the development of entrepreneurship in the service sector in the context of a modern innovative economy. The study analyzes the macroeconomic indicators of the Republic of Uzbekistan for 2022–2025, in particular, the share of the service sector in gross domestic product (GDP) and its structural changes, based on real statistical data.

The article provides an in-depth analysis of the theoretical and methodological foundations of innovation in the service sector, including the scientific debate between the concepts of “Service-Dominant Logic” and “Goods-Dominant Logic”, as well as the assimilation, differentiation, and synthesis approaches to understanding innovation.

The study identifies the impact of artificial intelligence, autonomous systems, and digital platforms on service entrepreneurship, along with systemic issues in the sector, including the share of the informal economy and institutional barriers. As a result, scientifically grounded proposals and practical recommendations are developed to enhance competitiveness and stimulate innovative activity among business entities in the service sector.

Key words: Innovative economy, service sector, entrepreneurial mechanisms, digital transformation, artificial intelligence, gross domestic product (GDP), value co-creation, service economy, institutional environment, service innovation.

Аннотация: Статья посвящена комплексному анализу фундаментальных механизмов и стратегических направлений развития предпринимательства в сфере услуг в условиях формирования современной инновационной экономики. В исследовании на основе реальных статистических данных проанализированы макроэкономические показатели Республики Узбекистан за 2022–2025 годы, в частности доля сферы услуг в валовом внутреннем продукте (ВВП) и её структурные изменения.

В статье подробно рассмотрены теоретико-методологические основы инноваций в сфере услуг, включая научную дискуссию между концепциями «Service-Dominant Logic» и «Goods-Dominant Logic», а также подходы ассимиляции, дифференциации и синтеза в понимании инноваций.

В ходе исследования выявлено влияние искусственного интеллекта, автономных систем и цифровых платформ на предпринимательство в сфере услуг, а также системные проблемы отрасли, включая долю неформальной экономики и институциональные барьеры. В результате разработаны научно обоснованные предложения и практические рекомендации по повышению конкурентоспособности и стимулированию инновационной активности субъектов предпринимательства в сфере услуг.

Ключевые слова: Инновационная экономика, сфера услуг, предпринимательские механизмы, цифровая трансформация, искусственный интеллект, валовой внутренний продукт (ВВП), совместное создание ценности, сервисная экономика, институциональная среда, сервисные инновации.

KIRISH

Global iqtisodiy landshaftning shiddatli o'zgarishi xizmat ko'rsatish sohasini nafaqat iqtisodiy o'sishning yordamchi elementi, balki innovatsiyalar va texnologik taraqqiyotning asosiy drayveriga aylantirmoqda. Yigirma birinchi asrning uchinchi o'n yilligiga kelib, "servisizatsiya" (servicization) jarayoni sanoat va qishloq xo'jaligi chegaralarini tobora yuvib yubormoqda, bu esa innovatsion iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning yangi mexanizmlarini talab etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar doirasida xizmat ko'rsatish sohasini modernizatsiya qilish va ushbu sohada tadbirkorlik subyektlarini har tomonlama qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi¹.

Mavzuning dolzarbligi bir necha fundamental omillar bilan izohlanadi. Birinchidan, O'zbekiston iqtisodiyotining tarkibiy jihatdan diversifikatsiya qilinishi natijasida xizmatlar sohasining YAIMdagi ulushi sezilarli darajada oshib, 2024-yil yakunlariga ko'ra 47,4 foizni tashkil etdi. Mazkur ko'rsatkich sohadagi tadbirkorlik faoliyati mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda qanchalik markaziy o'rin tutishini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, to'rtinchi sanoat inqilobi (Industry 4.0) doirasida sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data) va buyumlar interneti (IoT) kabi texnologiyalarning xizmat ko'rsatish jarayonlariga integratsiyalashuvi an'anaviy biznes modellarini transformatsiyaga uchratib, innovatsion tadbirkorlik mexanizmlarini shakllantirish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda².

Uchinchi muhim omil — global raqobatning kuchayishi va iste'molchi xulq-atvorining o'zgarishidir. Bugungi kunda iste'molchilar nafaqat tayyor mahsulot yoki xizmatni, balki yuqori darajadagi shaxsiylashtirilgan tajriba va qulaylikni ham kutmoqda. Bu esa xizmat ko'rsatuvchi korxonalaridan "qiymatni birgalikda yaratish" (value co-creation) tamoyillariga o'tishni talab etadi.

Shuningdek, 2022–2024-yillardagi global iqtisodiy beqarorlik hamda logistika zanjirlaridagi uzilishlar xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlikning moslashuvchanligini oshirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish zaruratini yanada kuchaytirdi³.

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy asosi sifatida institutsional yondashuv hamda servis-dominant mantiq (S-D Logic) tanlandi. Tadqiqotning maqsadi O'zbekistondagi real iqtisodiy vaziyatni xalqaro tendensiyalar bilan qiyoslagan holda, xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlikni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish mexanizmlarini aniqlashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik va innovatsiyalarni tadqiq qilish iqtisodiyot fanining nisbatan yangi, ammo jadal rivojlanayotgan yo'nalishidir. Tarixan xizmat ko'rsatish sohasi "samarasiz" yoki "texnologik jihatdan orqada qolgan" sektor sifatida ko'rilgan bo'lsa-da, bugungi kunda ushbu qarashlar tubdan o'zgargan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, servis innovatsiyalari va tadbirkorligi bo'yicha uchta asosiy ilmiy yondashuv mavjud⁴.

1 McKinsey & Company. (2024). The top trends in tech. McKinsey & Company.

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). O'zbekiston Respublikasida yalpi ichki mahsulotni ishlab chiqarish: 2024-yil (dastlabki ma'lumotlar). https://stat.uz/img/01_-vvp_press-reviz-2024_uzb_p61471.pdf

3 Quantive. (2025). Top 5 business trends to watch for in 2025 (+ statistics).

4 Faiz Gallouj. (2002). Services innovation: Assimilation, differentiation, inversion and integration. Munich Personal RePEc Archive.

Birinchi yondashuv — assimilatsiya yondashuvi. Ushbu qarash tarafdorlari xizmat ko'rsatish sohasidagi innovatsiyalarni sanoatdagi innovatsiyalar bilan bir xil deb hisoblaydi. Bu yerda asosiy e'tibor texnologik yangiliklarga, xususan, axborot texnologiyalari tizimlarining joriy etilishiga qaratiladi. Ushbu yondashuv doirasida tadbirkorlik mexanizmlari texnologik asbob-uskunalarni modernizatsiya qilish orqali mehnat unumdorligini oshirishga yo'naltiriladi.

Ikkinchi yondashuv — differentsiatsiya (yoki demarkatsiya) yondashuvi. Bu yondashuv xizmatlarning nomoddiyligi, ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarining ajralmasligi kabi o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, ularga alohida innovatsion modellar zarurligini ta'kidlaydi. Tadqiqotchilar mijozlar bilan munosabatlar, xizmat ko'rsatish madaniyati hamda tashkiliy innovatsiyalarni tadbirkorlikning asosiy harakatlantiruvchi kuchi deb hisoblaydi.

Uchinchi va eng zamonaviy yondashuv — sintez yondashuvi. Ushbu yondashuv tovarlar va xizmatlar o'rtasidagi farqlar tobora yo'qolib borayotganini, zamonaviy iqtisodiyotda har qanday taklifning asosi xizmat ekanligini ilgari suradi. Mazkur nazariya Stephen Vargo va Robert Lusch tomonidan ishlab chiqilgan "xizmat ko'rsatish dominantligi" (S-D Logic) konsepsiyasi bilan asoslanadi. S-D Logicga ko'ra, tadbirkorlikning asosiy mexanizmi resurslarni integratsiyalash va qiymatni birgalikda yaratishdan iborat.

Tadbirkorlik muhitini shakllantirishda institutsional nazariyaning o'rni beqiyosdir. Duglas Nort institutlarni iqtisodiy o'sishni belgilovchi "o'yin qoidalari" sifatida ta'riflagan. Richard Scott esa institutlarni uchta ustunga ajratadi: tartibga soluvchi (regulatory), me'yoriy (normative) va kognitiv (cognitive). Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik aynan ushbu uchta ustunning muvozanatiga tayanadi. Masalan, xizmatlar sohasida intellektual mulk huquqlarining himoya qilinishi (tartibga soluvchi) bilan bir qatorda jamiyatda tadbirkorlikka nisbatan ijobiy munosabat (me'yoriy) hamda tadbirkorlarning raqamli ko'nikmalari (kognitiv) birdek muhim ahamiyatga ega.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida miqdoriy va sifat tahlillarining uyg'unligi tanlandi. Miqdoriy tahlil O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi hamda xalqaro moliya institutlarining 2022–2024-yillardagi hisobotlariga asoslanadi. Sifat tahlili esa nufuzli ilmiy nashrlarda (Emerald, Springer, ResearchGate) chop etilgan nazariy qarashlarni umumlashtirishga qaratilgan.

Xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik mexanizmlarini baholash uchun quyidagi tahliliy vositalardan foydalanildi:

1. Dinamik qatorlar tahlili — YAIM tarkibidagi xizmatlar ulushining o'zgarishi va tarmoqlararo bog'liqlikni o'rganish uchun.
2. Sektorlararo tahlil — axborot texnologiyalari, savdo va transport xizmatlarining o'sish sur'atlarini solishtirish maqsadida.
3. Ekonometrik modellashtirish — iqtisodiy o'sishga ta'sir qiluvchi omillarni, jumladan, YAIM deflyatorini hisobga olgan holda real o'sishni aniqlash uchun.

Tadqiqot bazasini shakllantirishda McKinsey & Company kompaniyasining global texnologik trendlariga oid materiallari, World Bankning O'zbekiston iqtisodiyoti bo'yicha tahliliy sharhlari hamda Stat.uz rasmiy statistik ma'lumotlari asosiy axborot manbai bo'lib xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida O'zbekiston xizmat ko'rsatish sohasi barqaror o'sish trayektoriyasiga ega ekanligi kuzatilmoqda. 2024-yil natijalariga ko'ra, iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat YAIMning 95,3 foizini tashkil etdi. Xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiy o'sishning eng yirik drayveri bo'lib, undagi tarkibiy o'zgarishlar tadbirkorlik mexanizmlarining raqamli transformatsiyaga moslashayotganini ko'rsatadi.

Xizmat ko'rsatish sohasining ichki tuzilishi va innovatsion drayverlar

Xizmatlar sohasidagi o'sish bir tekis taqsimlanmagan bo'lib, u asosan yuqori texnologiyali va bozor talabi yuqori bo'lgan tarmoqlar hisobiga yuz bermoqda. 2024-yil ma'lumotlariga ko'ra, eng yuqori o'sish sur'atlari quyidagi tarmoqlarda kuzatildi⁵:

1. Axborot va aloqa xizmatlari — +24,7%. Ushbu tarmoqning qiymati 36 864,0 mlrd so'mni tashkil etib, innovatsion iqtisodiyotning asosiy drayverlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur o'sish mobil aloqa, internet va dasturiy ta'minot ishlab chiqish yo'nalishlarida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlari sonining ortishi bilan izohlanadi.

5 INVEXI. (2025). Economic growth of Uzbekistan in 2024: GDP results and trends. INVEXI. <https://invexi.org/uz/press/economic-growth-of-uzbekistan-in-2024-gdp-results-and-trends/>

2. Savdo xizmatlari — +11,5%. Savdo tarkibida chakana savdo ulushi 56,1 foizni tashkil etib, bu aholi iste'molining barqarorligini ifodalaydi.

3. Tashish va saqlash xizmatlari — +8,5%. Avtomobil transporti xizmatlari umumiy hajmning 55,7 foizini egallab, logistika sohasida kichik tadbirkorlikning muhim o'rin tutayotganini ko'rsatadi.

4. Yashash va ovqatlanish xizmatlari — +10,7%. Mazkur ko'rsatkich turizm infratuzilmasining rivojlanishi bilan uzviy bog'liqdir.

Global miqyosda olib borilgan McKinsey & Company tahlillari shuni ko'rsatadiki, 2024–2025-yillarda avtonom tizimlar va robotlar nafaqat ishlab chiqarishda, balki xizmat ko'rsatish jarayonlarida ham keng qo'llanilmoqda. Xususan, yetkazib berish iqtisodiyoti (delivery economy) 2024-yilda MSME (mikro, kichik va o'rta biznes) subyektlari uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda.

Xizmat ko'rsatish sohasidagi tizimli muammolar

O'sish sur'atlariga qaramay, xizmat ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlikda bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda, ular innovatsion salohiyatni to'liq ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilmoqda.

Birinchidan, norasmiy iqtisodiyotning yuqori darajasi kuzatilmoqda. 2024-yilgi tahlillarga ko'ra, O'zbekistonda "kuzatilmaydigan" (soya) iqtisodiyot jami YAIMning qariyb 20 foizini tashkil etadi. Uning asosiy qismi savdo, umumiy ovqatlanish va uy-joy ijarasi kabi xizmat ko'rsatish tarmoqlariga to'g'ri keladi. Mazkur holat tadbirkorlar uchun teng raqobat sharoitlarini buzadi va davlat byudjetiga tushumlar hajmini kamaytiradi.

Ikkinchidan, malakali ishchi kuchi hamda raqamli ko'nikmalar yetishmasligi muammosi mavjud. McKinsey & Company ma'lumotlariga ko'ra, sun'iy intellekt va robototexnika kabi texnologiyalarni keng joriy etishdagi asosiy to'siq texnik infratuzilma emas, balki malakali kadrlar yetishmasligidir. Xizmat ko'rsatish sohasidagi ko'plab tadbirkorlar zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega emas.

Uchinchidan, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, "yashil" innovatsiyalar va barqaror moliyalashtirish (sustainable finance) tizimi hali to'liq shakllanmagan. Kichik va o'rta korxonalar yuqori foiz stavkalari hamda garov ta'minoti talablari sabab innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

To'rtinchidan, institutsional to'siqlar va litsenziyalash jarayonlari bilan bog'liq muammolar mavjud. So'nggi yillarda byurokratik to'siqlar sezilarli darajada kamaytirilgan bo'lsa-da, ayrim xizmat turlarida (masalan, ta'lim va sog'liqni saqlash) tadbirkorlik faoliyatini boshlash hali ham murakkab tartib-taomillarga ega.

Innovatsion rivojlanish mexanizmlari

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlari nafaqat iqtisodiy, balki texnologik va ijtimoiy komponentlarni ham o'z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samarali tadbirkorlik mexanizmlari quyidagi asosiy ustunlarga tayanadi.

Raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt mexanizmi

Sun'iy intellekt (SI) bugungi kunda xizmat ko'rsatish sohasida nafaqat yordamchi vosita, balki qiymat yaratishning asosiy manbaiga aylanmoqda. McKinsey & Company ma'lumotlariga ko'ra, SI texnologiyalari korxonalariga 24/7 rejimida mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimini joriy etish imkonini beradi, bu esa korxonalarining qariyb 50 foizida samaradorlikning oshishiga xizmat qiladi⁶ (1-jadval).

1-jadval. Xizmat ko'rsatish sohasida SI qo'llanilishining iqtisodiy ta'siri⁷

Sektor	SI orqali erishiladigan natijalar	Istiqbolli trendlar
Moliyaviy xizmatlar	Firibgarlikni aniqlash va shaxsiylashtirilgan maslahatlar	Avtomatlashtirilgan savdo tizimlari
Sog'liqni saqlash	Diagnostika va bashoratli modellar	Shaxsiylashtirilgan tibbiyot
Chakana savdo	Iste'molchi xulq-atvorini tahlil qilish va narxlarni optimallashtirish	Dinamik narxlar va zaxiralarni boshqarish
Professional xizmatlar	Klerikal ishlarni kamaytirish va hujjatlar bilan ishlash	Virtual yordamchilar va kognitiv agentlar

Tadbirkorlar uchun ushbu mexanizm "onlife agency" tushunchasi bilan bog'liq bo'lib, u inson va mashina hamkorligining yangi bosqichini anglatadi. Bunda texnologiya shunchaki passiv vosita emas, balki qaror qabul qilish jarayonida faol ishtirok etuvchi agentga aylanadi.

6 Quantive. (2025). Top 5 business trends to watch for in 2025 (+ statistics). Quantive. <https://quantive.com/resources/articles/2025-business-trends>

7 Manba: Quantive va McKinsey & Company hisobotlari asosida tayyorlandi.

Qiymatni birgalikda yaratish (Value Co-creation) mexanizmi

Zamonaviy xizmat tadbirkorligi “tovarlar dominantligi” (G-D Logic) mantiqidan voz kechib, “xizmatlar dominantligi” (S-D Logic) mantiqiga o'tishni taqozo etadi. G-D mantiqida qiymat ishlab chiqaruvchi tomonidan yaratiladi va mijozga yetkaziladi, S-D mantiqida esa qiymat mijoz va xizmat ko'rsatuvchining resurslari integratsiyasi natijasida shakllanadi.

Ushbu mexanizmni amalga oshirishda tadbirkorlik subyektlari quyidagi tamoyillarga amal qilishi lozim:

- Resurslar integratsiyasi — mijozning bilim va ko'nikmalarini xizmat ko'rsatish jarayoniga jalb etish.
- Interaktiv aloqa — ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar orqali real vaqt rejimida teskari aloqani ta'minlash.
- Shaxsiylashtirish — har bir mijoz uchun noyob xizmat tajribasini yaratish.

Vyetnam tajribasi shuni ko'rsatadiki, logistika xizmatlarida qiymatni birgalikda yaratish mexanizmi “Generation Z” iste'molchilarining brendga sodiqligini sezilarli darajada oshiradi. O'zbekistonda ham xizmat ko'rsatuvchi tadbirkorlar mijozni faol hamkor sifatida ko'rishi ularning raqobatbardoshligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Institutsional va infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmi

Innovatsion tadbirkorlik uchun qulay ekotizim yaratishda davlatning roli beqiyosdir. Mazkur mexanizm nafaqat moliyaviy yordamni, balki institutsional muhitni barqarorlashtirishni ham qamrab olishi lozim. Shimoliy Amerika va Yevropa tajribasiga ko'ra, universitetlar qoshidagi biznes inkubatorlar va texnoparklar akademik tadbirkorlikni rivojlantirishning muhim bo'g'ini hisoblanadi.

Bandung Techno Park (Indoneziya) tajribasi shuni ko'rsatadiki, inkubatorlar G-D mantiqidan S-D mantiqiga o'tganda, ya'ni tadbirkorlarga faqatgina ofis maydoni emas, balki intellektual va tarmoq xizmatlarini (networking) taqdim etganda, ularning samaradorligi sezilarli darajada oshadi. O'zbekistonda ham IT Park va texnoparklar faoliyatini aynan shu yondashuv asosida kengaytirish zarur.

Shuningdek, “yashil” tadbirkorlik va aylanma iqtisodiyot (circular economy) modellarini joriy etish xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalar uchun 2024-yildagi muhim trendlardan biri hisoblanadi. Barqaror moliyaviy vositalardan foydalanish imkoniyati korxonalarga nafaqat iqtisodiy, balki ekologik ustunlik ham beradi.

Gibrid tadbirkorlik va inson kapitalini safarbar etish

O'tish iqtisodiyoti mamlakatlarida, jumladan, O'zbekistonda “gibrid tadbirkorlik” modeli innovatsiyalarni rag'batlantirishning samarali mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Gibrid tadbirkorlik — bu shaxsning asosiy yollanma ishini saqlagan holda, parallel ravishda xizmat ko'rsatish biznesini yuritishi bilan tavsiflanadi.

Ushbu modelning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- Xavfni kamaytirish — tadbirkor barqaror daromadga ega bo'lgan holda innovatsion g'oyalarni sinovdan o'tkazadi.
- Tajriba almashinuvi — asosiy ish joyida orttirilgan ko'nikmalar tadbirkorlik faoliyatiga transfer qilinadi.
- Resurslar jamg'arish — dastlabki kapitalni shakllantirish hamda ijtimoiy kapitalni kengaytirish imkoniyati yaratiladi.

Mazkur jarayon nazariy jihatdan “rejalashtirilgan xatti-harakatlar nazariyasi” (Theory of Planned Behavior) bilan izohlanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, tadbirkorlik niyati ijtimoiy normalar va nazorat qilinadigan xulq-atvor omillari ta'sirida shakllanadi.

Xizmat ko'rsatish tadbirkorligi sohasida olimlar o'rtasida davom etayotgan eng dolzarb bahslardan biri innovatsiyalarni o'lchash va ularning mohiyatini tushunish masalasidir.

Birinchi bahs: assimilatsiya va demarkatsiya yondashuvlari. Assimilatsiya tarafdorlari (masalan, Coombs va Miles) xizmatlarni sanoat kabi tahlil qilish zarurligini ta'kidlaydi, demarkatsiya tarafdorlari (Djellal va Gallouj) esa xizmatlardagi nomoddiy innovatsiyalar an'anaviy patentlar yoki ilmiy-tadqiqot (R&D) xarajatlari orqali to'liq aks etmasligini qayd etadi. Ushbu bahsning amaliy ahamiyati shundaki, agar davlat faqat texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlasa, xizmat ko'rsatish sohasidagi ko'plab sifat innovatsiyalari e'tibordan chetda qolishi mumkin.

Ikkinchi bahs: sun'iy intellekt va inson o'rni. Ba'zi tadqiqotchilar sun'iy intellekt xizmat ko'rsatish sohasida inson mehnatini to'liq o'rnini bosishini bashorat qilsa, boshqalar (jumladan, McKinsey & Company tahlilchilari) texnologiya insonni to'liq almashtirmasdan, balki uning imkoniyatlarini kengaytirishini (augmentatsiya) ta'kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, “gibrid hamkorlik” modeli eng maqbul yechim sifatida qaralmoqda.

Uchinchi bahs: milliy va global raqobat o'rtasidagi muvozanat. Globalizatsiya sharoitida xizmat ko'rsatish tadbirkorligi mahalliyashtirilishi yoki global standartlarga moslashishi zarurligi masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. 2024-yil trendlari “suveren infratuzilma” hamda mahalliyashtirilgan texnologiyalarni rivojlantirishga bo'lgan talab ortayotganini ko'rsatmoqda. Bu esa xizmat ko'rsatish sohasida milliy raqobatbardoshlik tushunchasining kuchayishiga olib kelmoqda.

Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar O'tkazilgan tahlillar va aniqlangan muammolardan kelib chiqib, innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha quyidagi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish tavsiya etiladi.

Davlat miqyosidagi strategik takliflar

1. Norasmiy sektorni qonuniylashtirishning raqamli stimullari.

Xizmat ko'rsatish sohasida barcha B2C hisob-kitoblarni raqamli platformalarga o'tkazgan tadbirkorlar uchun ijtimoiy soliq stavkalarini tabaqalashtirilgan holda pasaytirish maqsadga muvofiq. Bu chora "soya" iqtisodiyotining qariyb 20 foizlik ulushini qisqartirishga xizmat qiladi.

2. Innovatsion xizmatlar uchun "tartibga solish qumloqlari" (regulatory sandboxes).

Telemedsina, fintech va dronlar orqali yetkazib berish kabi yangi xizmat turlari uchun vaqtinchalik yengillashtirilgan huquqiy rejimlarni joriy etish zarur. Bu tadbirkorlarga xatarlarni kamaytirgan holda innovatsion yechimlarni sinovdan o'tkazish imkonini beradi.

3. Yashil moliya va ESG standartlarini joriy etish.

Xizmat ko'rsatish korxonalarini uchun ekologik va ijtimoiy mas'uliyat ko'rsatkichlariga asoslangan past foizli "yashil kreditlar" mexanizmini yo'lga qo'yish lozim. Ilmiy tadqiqotlar ESG ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan korxonalar rentabellik jihatidan ustunlikka ega ekanligini ko'rsatadi.

Tadbirkorlik subyektlari uchun amaliy tavsiyalar

1. Sun'iy intellekt agentlarini biznes jarayonlariga integratsiya qilish.

Kichik tadbirkorlar murakkab axborot tizimlarini xarid qilish o'rniga, mavjud generativ SI platformalaridan (masalan, mijozlar tahlili va kontent yaratish uchun) foydalanishni yo'lga qo'yishi lozim. Bu operatsion samaradorlikni 24/7 rejimida ta'minlashning eng samarali usullaridan biridir.

2. Qiymatni birgalikda yaratish strategiyasini joriy etish.

Tadbirkorlar xizmat dizayni (service design) bosqichida mijozlar fikrini muntazam o'rganishga qaratilgan raqamli "feedback-loop" tizimlarini joriy etishi zarur. Bu mijozlar sodiqligini (retention) oshirishning muhim omili hisoblanadi.

3. Gibril ish modeli va global kadrlar resursidan foydalanish.

Tadbirkorlik subyektlari geografik cheklovlarni kamaytirish maqsadida masofaviy ish shakllari va global frilans platformalarini biznes jarayonlariga integratsiya qilishi lozim. Bu kadrlar yetishmovchiligi muammosini samarali hal etish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlikni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy zaruriyat, balki mamlakatning global raqobatdagi o'rnini belgilovchi strategik omil hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining 2022–2024-yillardagi iqtisodiy dinamikasi xizmatlar sektorining YAIMdagi ulushi 47,4 foizga yetgani bilan tavsiflanadi, bu esa sohada tadbirkorlik mexanizmlarini sifat jihatdan yangilash zaruratini yuzaga keltiradi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy tadbirkorlik mexanizmlari raqamli transformatsiya, qiymatni birgalikda yaratish hamda institutsional moslashuvchanlik tamoyillariga tayanadi. Sun'iy intellektning keng joriy etilishi va "onlife agency" tushunchasining shakllanishi xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish bilan birga, inson va mashina hamkorligining yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda.

Shu bilan birga, norasmiy iqtisodiyotning yuqori darajasi, raqamli ko'nikmalar yetishmasligi hamda moliyaviy resurslarga kirishdagi cheklovlar sohadagi innovatsion faollikka salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida gibril tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, "tartibga solish qumloqlari"ni joriy etish hamda barqaror moliyalashtirish tizimini rivojlantirish kabi mexanizmlarni amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyatga ega.

Kelgusidagi tadqiqotlar xizmat ko'rsatish sohasidagi innovatsiyalarni tarmoqlar kesimida (masalan, edtech yoki healthtech yo'nalishlarida) chuqurroq o'rganishga hamda raqamli platformalarning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini baholashga yo'naltirilishi lozim. Xizmat ko'rsatish dominantligi (S-D Logic) mantiqi asosida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish xizmat ko'rsatuvchi subyektlar uchun uzoq muddatli strategik ustunlikni ta'minlovchi eng istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. McKinsey & Company. (2025). McKinsey Technology Trends Outlook 2025. Available at: <https://www.mckinsey.com/capabilities/tech-and-ai/our-insights/the-top-trends-in-tech>
2. Faiz Gallouj. (2002). Services Innovation: Assimilation, Differentiation, Inversion and Integration. Munich Personal RePEc Archive. Available at: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/62174/>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). O'zbekiston Respublikasida yalpi ichki mahsulotni ishlab chiqarish: 2024-yil (dastlabki ma'lumotlar). Available at: https://stat.uz/img/01_vvp_press-reviz-2024_uzb_p61471.pdf

4. INVEXI. (2025). O'zbekiston Respublikasining 2024-yildagi iqtisodiy o'sishi: YAIM natijalari va tendensiyalar. Available at: <https://invexi.org/uz/press/economic-growth-of-uzbekistan-in-2024-gdp-results-and-trends/>
5. Quantive. (2025). 2025 Business Trends (+ Statistics). Available at: <https://quantive.com/resources/articles/2025-business-trends>
6. All Things Innovation. (2025). Top Innovation Themes of 2025. Available at: <https://allthingsinnovation.com/top-innovation-themes-2025>
7. World Bank. (2024). Promoting Innovative Entrepreneurship. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/2024/innovative-entrepreneurship>
8. National Bureau of Economic Research (NBER). (2024). Mechanisms and Impacts of Innovation Policy. Available at: <https://www.nber.org/papers/innovation-policy>
9. ResearchGate. (2002). Services Innovation: Assimilation, Differentiation, Inversion and Integration [PDF]. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/285840605>
10. ResearchGate. (2021). The Evolution of Service Innovation Research: A Critical Review and Synthesis [PDF].
11. E. Yuliana, U. S. Putro, P. Hermawan, & A. Ghina. (2024). Service-Dominant Logic Perspective on Technology-Based Business Incubator. Cogent Business & Management, 11(1), 2320996. <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2320996>
12. Emerald Publishing. (2025). Unveiling the Mechanisms that Trigger Entrepreneurship: An Application of Institutional Theory. Available at: <https://www.emerald.com/jec/article-abstract/19/6/1648/1271817>
13. PubMed Central (PMC). (2025). Public Sector Innovation in Transition Economies through Hybrid Entrepreneurship and the Techno-Industry Nexus.
14. S. K. Boyjigitov. (2023). Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion faoliyatini rivojlantirish zarurati. CyberLeninka. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/xizmat-ko-rsatish-sohasida-innovatsion-faoliyatini-rivojlantirish-zarurati>
15. Data Insights Market. (2026). Entrepreneurship Services in North America: Market Dynamics and Forecasts, 2026–2034. Available at: <https://datainsightsmarket.com/entrepreneurship-services-2026-2034>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>